

Alfogàs, l', pda. de Bèlgida (xxxii, 133.24). Pot ser plural d'un *Alfogar* provinent de l'àr. *faḡḡâr* «qui bout a gros bouillons» (arrel *ḡur* 'brollar, bullir', d'on vénen *Favara*, *Favareta* etc.

Alfogutx mall. ant., V. vol. i, 34.

Alfonoguella (Pollença), V. *Fondeguilla*.

Alforà pda. de Benimarfull (xxxiv, 14.4), de l'àr. *Ḥayrân* país de Síria, veg. *Biniforani* en el vol. i, 149.

L'*Alfori* (Vistabella) i *Els Alforins*, altre nom de l'actual municipi de Fontanars (vall d'Albaida), en el *DECat*, respectivament i, 187a57 i 54, on ja s'han citat com a provinents de l'àr. *Ḥuri* 'graner', clàss. *Ḥury*. L'antic nom de Fontanars és encara el més viu com a nom d'una extensa pda. (MGadea, *T. del Xè* i, 10); oït a Banyeres (xxxvi, 24.15); Mateu i Llopis, *El P. Val.* 63, el troba en un text del S. xvii, en forma cast. *Alforines*. — A l'Alcora *Tossal de Florins* (xxix, 115.22) transposat el grup consonàntic de *l'forins* > *de florins*. — Can *Fílli* mall., te. Sineu cap al Puig de Genovard (xl, 108.14, Masc. 19F11), sembla conservar l'accent de l'àr. cl. *Ḥuri*, amb *r/l* pron. morisca.

ALFORJA

La important vila a l'extrem Nordoest del Camp de Tarragona.

PRON. POP. *alfórza*, si bé oscil·lant entre *ž* i *ğ* Riudoms 1920; *alfórza* Vila-seca (1931); *alfórza* i Coll d'*alfórza* Cornudella (1933); popularment hi ha gent rústica que ho diuen sense la síl·laba inicial: «el barranc de la Final és a la partió amb *fórza*» deia el meu inf. de Porrera (xii, 105.14, 1936). A Casacuberta un inf. del Morell (1920) li digué *l'əḡfórza* però no ens en podem fiar, perquè cap dels altres no ho pronuncia amb *u* ni amb article; l'inf. de Vila-seca i l'amic vallenc J. Cases i Homs, asseguraren que no es diu amb article; i al meu inoblidable mestre Joaquim Balcells (fill i propietari d'allí) no ho vaig sentir mai amb article. Gentilici: Casac. (1920) *əḡfurğəns* a Riudoms; però l'*ALCat* (que hi féu enq.) trobà *furğətāns*, i Balcells escrivint al meu pare el 1928 li recomanava un «jove *alforgetà*, C. L.».

DOC. ANT. «Ecclesia de *Alforja*» en una butlla papal de 1154 (Kehr, *Papsturk.* 338). Com que tot el massís de Prades-Montsant resistí en mans del petit emirat musulmà de Siurana uns quants anys després de la conquesta de Tortosa, és probable que tampoc Alforja fos presa llavors pels catalans, i se sap que fins a 1258 l'Arquebisbe de Tarragona no la donà a repoblar (a Ramon de G(u)anegot; Morera, *GGC* 642. També consta com *Alforja*, a. 1194 en Mas (*Not. Hi. B. de Bna.*); *Alforja* 1253 (Morera, *Tarr. Crist.* ii, xvii). Però, si bé en textos una mica més tardans, consta amb una variant amb *-e* que sembla antiga i pot respondre a un fonament etimològic. En el Llibre de Privilegis d'Ulldecona es transcriu un text bastant llarg (15 línies), que encara que és de 1362, consta com copiat d'un de força antic, i l'anomena *Al-*

forge: té aspecte de ser copiat curiosament, a penes hi ha cap grafia oriental, i entre tantes paraules no n'hi ha cap amb *e* en lloc de *a*; ara bé també el cens de 1359 escriu *Alforje* (*CoDoACA* xii, 38).

ETIM. Com vaig dir en *E. T. C.* (i, 266) és evident que és aràbiga, com indueixen a creure-ho el gran nombre d'arabismes toponímics del Cp. de Tarr., la llarga resistència en mans dels moros, la inicial *Al-* i fins la fesomia entera del nom. Però tant el significat de l'apel·latiu cat. *alforja* com el fet que entre les mencions antigues del nostre NL només n'hi ha amb *f* darrere *Al-* (cap amb *h*), tot indueix a separar-lo etimològicament d'*alforjes* 'besaces', mot que ve de *ḡurğ*, provinent de l'arrel *ḡrğ* 'transportar'.

Ja des del punt de vista geogràfic és ben convincent que ens deixem guiar vers l'etimologia pel Coll d'Alforja, al peu del qual es troba el poble: coll, sempre tan anomenat com el poble mateix, puix que constitueix el pas més important des del Camp al Priorat, pel qual la carretera de Reus a Cornudella travessa la serra limítrofa del Camp. I això ens duu a l'arrel aràbiga *frğ* 'obrir, fer espai, fendre, partir, separar'; arrel viva i d'ús general en l'àrab de pertot i de sempre. *Al-furğ* o *al-furğa* és doncs, en general, 'l'obertura', 'la separació', i en particular 'portell, obertura practicada per donar pas'. Dozy, *Suppl.* ii, 248. També en hispano-àrab: *furğa* i formes verbals en *RMa* 586, amb trad. «intermedium» 153, i en moltes altres accs. p. 53. Jo ja tenia anotada aquesta etimologia i la relació fonamental amb el Coll d'Alforja en les meves notes prèvies de 1936 i 1941-44, però aquella pàgina d'*E. T. C.* no es prestava a detallar-la, com ho vaig fer en sessions de la S. F. de l'IEC, 1952, 1953.

Troben confirmat aquest significat en moltes fonts vulgars i hispano-magrebines: *furğa* «trou, fonte, crevasse» a Algèria (Beaussier), «ouverture pratiquée sur les devants ou les côtés des vêtements longs» al Marroc, aplicat a la túnica dels moros (*ğellāba* o «chilaba»): la de la classe que, justament per això, s'anomena *ḡarağiya* (Ferré). Els mss. de l'Astronomia d'Alfons el Savi designen l'espai entre astres com *alforia* «espacio» en la versió cast., que Tallgren interpreta com *əḡfurğə*, traduïnt «interstice, brèche» (*Homen. Mz. Pi.* 1925, ii, 668).

No s'ha publicat gran cosa d'útil sobre l'etimologia d'*Alforja*, que Asín qualificava de «arabismo indescifrado». *AlcM* es mostra poc informat sobre aquest nom car li atribueix la pron. amb *ò* oberta, que és la d'*alforjes*, però ja hem vist al principi que ningú no ho pronuncia així. Com que l'arrel *frğ* està molt descabellada en àrab, el mot hi ha pres també altres significats, entre ells 'lloc de divertiment', que és del que voldria partir *AlcM*, però és clar que això és ben arbitrari i sense cap base semàntica per a aquest poble, ni per al Coll d'Alforja. L'estudiós d'àrab Pere Balañà i Abadia (després autor d'un lamentable llibre aràbman) va publicar una llarga nota sobre *Alforja* en una revisteta «Diplomatari», Bna., núm. 12, 30-35: poca documentació útil aporta, però dona la mateixa etimologia que acabo d'indicar, amb unes indicacions